

УДК 159.923.2-057.875:004

О. В. МАМОН

АЛГОРИТМ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглянуто питання формування самооцінки навчальної діяльності студента, процес розробки алгоритму формування самооцінки навчальної діяльності студента з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Визначено ІКТ, які виступають способами реалізації самооцінної діяльності студентів. Обґрунтовано ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі при педагогічному стимулюванні самооцінної діяльності студентів. Виокремлено п'ять основних кроків алгоритму формування самооцінки навчальної діяльності з використанням ІКТ.

Ключові слова: самооцінка, самооцінка навчальної діяльності, інформаційно-комунікаційні технології, педагогічне стимулювання.

З появою інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій в освіті виникли практично необмежені можливості для самостійної та спільної творчої діяльності викладача й студента. Використання комп'ютерів змінює функції викладача: він повинен заздалегідь визначити шляхи й розробити алгоритми оптимального керівництва всім навчальним процесом і окремим заняттям зокрема. У процесі навчання засоби сучасних інформаційних технологій відіграють важливу дидактичну роль як засоби контролю, самокорекції тощо.

Педагогічне стимулювання студентів до самооцінки навчальної діяльності є рушійною силою навчального процесу. Формування вищого рівня оцінювання й самооцінки починається з організації покрокової, поопераційної її форми, при якій відбувається зіставлення складу операцій, що входять до дії, з характером навчального завдання й з наявними умовами діяльності. Головна функція поопераційного контролю й оцінювання полягає в коригуванні діяльності та подоланні помилок у ході її виконання, тобто в саморегуляції студентом своїх дій відповідно до зміни умов їх виконання.

Аналіз наукової літератури показав, що перевага використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій для педагогічного стимулювання навчальної та самооцінної діяльності студентів порівняно з традиційними підходами зумовлена тим, що вони розвивають не лише професійні знання і вміння, а й особистісні: працювати з інформацією, сприймати та реагувати на ситуацію, зберігати увагу й спостережливість, знаходити власні помилки та виправляти їх; забезпечують процес соціально-психологічної адаптації студентів завдяки колективній взаємодії, роботі в команді, отриманню спільного результату й самоствердження як повноправного учасника спільної справи; виховують як у студентів, так і у ви-

кладачів інноваційність, альтернативність, неординарність; формують логічну культуру, виразність думки, однозначність, послідовність міркування, доказовість, логічні зв'язки й висновки; підвищують активність, прагнення до творчої роботи через емоційні забарвлення та викликають позитивні емоції, задоволення результатами професійної справи; навчають професійного спілкування під час діалогу в процесі дискусії [1, с. 57; 3].

Метою статті є опис алгоритму формування самооцінки навчальної діяльності студента з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Ефективність педагогічного стимулювання самооцінної діяльності студентів визначається їхньою готовністю до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі. Тому важливим педагогічним завданням на попередньому етапі забезпечення самооцінної діяльності студентів з опорою на ІКТ є стимулювання самопізнання студентів. Для цього доцільним, на нашу думку, є використання такого способу, як надання студентам тестів-опитувальників, що заповнюються на основі особистої, тобто власної самооцінки. Студенту пропонують відповісти в електронній формі (автоматизований опитувальник, відеотест, контрольна програма) на певний перелік запитань. Саме відповіді на запитання викликають у студентів потребу в аналізі власної навчальної діяльності, критичного осмислення процесу й результату своєї діяльності, можливого творчого конструювання альтернативних варіантів власних дій. Аналіз відповідей студентів дає змогу педагогу грамотно й чітко розробити алгоритм педагогічного супроводу самооцінної діяльності студента для подолання перешкод, що заважають майбутньому фахівцю самостійно досягати позитивних результатів у навчанні, професійній підготовці та саморозвитку.

Першим кроком на шляху до самооцінювання студентом власної навчальної діяльності є розробка еталонів і критеріїв оцінювання виконаної роботи. Для навчання студентів виробляти критерії оцінювання та зіставляти отриманий результат з еталоном в умовах використання інформаційно-комунікаційних технологій застосовують такі способи педагогічного стимулювання:

1) організація навчального процесу, при якій комп'ютер виступає як засіб, що забезпечує індивідуальну роботу студентів. Оскільки комп'ютер на якісно вищому рівні об'єднує в собі можливості різноманітних засобів навчання, виникає необхідність перегляду організаційних форм і методів навчання у вищій школі. На сучасному етапі триває пошук раціональних методик використання комп'ютерних технологій у процесі підготовки майбутнього фахівця;

2) багатосенсорне подання навчального матеріалу й залучення всіх репрезентативних систем студента, а саме: сортування основного змісту навчального матеріалу у візуальні, аудіальні та кінестетичні категорії з метою визначення пріоритетної форми подання матеріалу й використання

найбільш ефективних технік і прийомів впливу на репрезентативні системи;

3) створення математичних моделей явищ і процесів. Сучасні електронні засоби дають змогу гармонійно поєднати дидактичні принципи з науковістю матеріалу, зрозуміло описувати експеримент і відтворювати досліджуване явище або процес у довільному масштабі часу, проводити імітаційне моделювання явищ, недоступних для класичних методів спостереження тощо;

4) використання довідниково-інформаційних та експертних систем із застосуванням комп'ютерної техніки для зберігання інформації, пошуку й часткової її інтерпретації;

5) дистанційний доступ до навчальної інформації в умовах індивідуального інформаційного середовища за допомогою засобів ІКТ у мережі Інтернет;

б) здійснення оперативного контролю за навчальним процесом з використання тестуючих комп'ютерних системи з подальшим збереженням результатів опитувань, можливістю їх обробки та кумулятивною оцінкою знань.

У навчальній діяльності явно чи неявно наявні взаємооцінки, різні форми взаємоконтролю студентів. Способи взаємоконтролю та взаємооцінки полягають у тому, щоб зіставити свій спосіб роботи зі способом іншого студента, а потім кожен з них – із зразком результату й виявити на цій основі оптимальний варіант вирішення навчального завдання.

У навчальній діяльності студентів ВНЗ виділяють такі форми спільної навчально-пізнавальної діяльності: 1) колективний пошук оптимального способу роботи й відтворення його всіма студентами; 2) первинний контроль, коли один студент виконує роль виконавця, а інший – контролера; 3) перехід до кооперації, коли один студент формулює чи уточнює навчальне завдання, інші ж активно включаються в пошук способів його розв'язання і в контроль за ефективністю використання цих способів. Внесок кожного студента оцінюють викладач та інші студенти.

За допомогою наведених вище форм спільної діяльності викладач може сформувати у студентів уміння: 1) передбачати результат спільної діяльності й на цій основі оцінювати правильність її виконання; 2) координувати свою діяльність з іншими учасниками (це певною мірою пов'язано з навчанням культури колективної праці й групової самоорганізації); 3) розподіляти функції та ролі в спільній діяльності (це сприяє як успіху спільної роботи, так і повному розкриттю можливостей кожного); 4) займати різні позиції в спільній діяльності.

Отже, другим кроком самооцінювання студентом навчальної діяльності є залучення студентів до колективного її оцінювання.

До способів педагогічного стимулювання, що забезпечать в умовах інформаційно-комунікаційних технологій колективне оцінювання навчальної діяльності, варто зарахувати часткову презентацію професійно спря-

мованої навчальної інформації для групового опрацювання під безпосереднім керівництвом з боку викладача. При цьому засоби сучасних інформаційних технологій використовують з метою структурування інформації. У цьому випадку засоби ІКТ повністю чи частково замінюють викладача як джерело інформування.

Третій крок самооцінювання студентом власної навчальної діяльності – аргументація самооцінки.

У навчальному процесі вищої школи потрібно використовувати тестові програми. Відповідно до методики В. Аванесова, тестування студентів здійснюють за допомогою чотирьох основних форм тестових завдань: доповнення (наведена фраза з пропущеним числом, терміном тощо, який необхідно ввести з клавіатури); вибору (складається із запитання і варіантів відповідей); визначення (передбачає встановлення правильної послідовності команд визначеного алгоритму, усі кроки якого подано на екрані в довільному порядку); встановлення відповідності (задано набір завдань, яким необхідно поставити у відповідність наведені варіанти відповідей) [2, с. 141].

Використання описаного тестового комплексу дає змогу перетворити студента на активного суб'єкта контрольної-оцінної діяльності, що, у свою чергу, сприяє формуванню адекватної самооцінки. Сформованість навичок контролю й оцінки роблять студента повноцінним суб'єктом навчальної діяльності. Загалом у систему оцінювання доречно закласти такий механізм, що заохочує та розвиває самооцінку студентом своїх досягнень, а також рефлексію динаміки його просування у процесі навчання. При цьому студент, який проводить самооцінку, має можливість порівняти отримані ним результати з оцінками однокурсників і викладача.

При здійсненні оцінювання роботи необхідно використання розроблених заздалегідь критеріїв. Проведення аналізу обраної роботи згідно з критеріями оцінювання та подальша розробка рекомендацій щодо усунення суттєвих помилок мотивує в студента появу усвідомленої та мотивованої навчальної діяльності в подальшому, адже, маючи на меті досягнення кращих результатів, він намагатиметься аналізувати виконану роботу, порівнювати проміжні результати з уже знаними критеріями, еталонами на кожному етапі навчальної діяльності. Тобто така діяльність розвиває в студента схильність до самоаналізу.

Четвертим кроком у самооцінюванні студентом навчальної діяльності є робота у складі групи з колективного вироблення критеріїв оцінювання. З цією метою використовують такі способи педагогічного стимулювання в умовах використання інформаційно-комунікативних технологій:

1) ведення ділового листування за допомогою мережі Інтернет або телекомунікаційної мережі. Таким чином відбувається практичне застосування професійно спрямованих знань, умінь, навичок під час роботи над спільними проектами;

2) використання соціальних сервісів створює нові можливості для спілкування та співпраці всіх учасників навчального процесу, стимулює створення соціальних спільнот, засобів колективного спілкування та обміну знаннями; сприяє впровадженню особистісно орієнтованої технології навчання. У таких умовах змінюється роль викладача: від передавання знань до наставництва та підтримки студентів до фасилітаційної діяльності. Фасилітація передбачає допомогу та стимулювання саморозвитку особистості студента. Такий підхід спрямований на ставлення до студента як цілісної особистості, здатної до самоорганізації, самоосвіти та спонукає його до самоаналізу й самооцінки на кожному етапі навчального процесу.

Обговорення результатів виконаного навчального завдання та розв'язування професійних ситуацій – п'ятий крок у залученні студентів до самооцінки навчальної діяльності. З цією метою варто використовувати можливості Інтернету.

Використання можливостей Інтернету в навчальній діяльності не лише відкриває доступ до невичерпного масиву освітньої інформації, а й дає змогу організувати процес її пошуку, переробки та подання. До основних напрямів застосування освітніх інтернет-ресурсів належать підготовка студента та викладача до занять; організація практичної роботи на занятті; позааудиторна робота студентів; самоосвіта педагога; самостійна робота студентів.

Для формування оцінних умінь студентів у навчальному процесі вищої школи можна використовувати інтернет-колекцію студентських рефератів. Процес оцінювання, безумовно, вимагає від студента попереднього аналізу наданої роботи, він має визначити її позитивні сторони, ступінь корисності, виникає необхідність у її глибшому вивченні. У результаті такої оцінної діяльності у студентів формується розуміння самого процесу оцінювання, усвідомлення та сприйняття критеріїв оцінювання навчальної діяльності, що приводить до подальшого розвитку усвідомленої рефлексивної самооцінки та рефлексивного самоаналізу. У зв'язку із цим підвищується рефлексивність самооцінки студентів. Саме досвід аналізу студентом чужих робіт, узятих із інтернет-простору, сприйняття механізму оцінювання отриманих результатів безпосередньо впливає на формування самооцінки [4].

При цьому найважливішими є такі вміння: планувати свою діяльність (відтворення складу її операцій, визначення їх послідовності, з'ясування можливих труднощів); змінювати склад операцій з огляду на динамічні умови діяльності; розгортати кілька варіантів способу роботи, коли кожний конкретний варіант не сприймається як єдино можливий; утримувати склад операцій, які відповідають навчальному завданню, за наявності перешкод; виконувати дію як у розгорнутій, так і в згорнутій формі; самостійно визначити момент доцільності згортання частин дії; переходити від роботи з узагальненими відомостями до роботи з конкретним матеріалом (і навпаки).

Висновки. Отже, виходячи з вищесказаного, можна зробити такі висновки:

– пізнавальна діяльність сучасного студента здійснюється в спеціально організованому середовищі, структура й складові якого відображають рівень технологічного розвитку суспільства та ті уявлення організаторів навчального процесу, які домінують сьогодні;

– новітні інформаційні технології посідають важливе місце в навчальному процесі. Упровадження комп'ютерної техніки зростає й набуває значного впливу на діяльність учасників навчально-виховного процесу;

– раціональне поєднання традиційної системи навчання з нетрадиційними формами, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, дає змогу організувати навчально-виховний процес таким чином, щоб у студентів формувалися самооцінні вміння та стійка мотивація до здобуття освіти;

– необхідною умовою оновлення вищої школи стає пошук не тільки нових способів оцінювання навчальної діяльності, частина яких здійснюється суб'єктом навчання, але й створення способів їх реалізації. Такими способами визначено: довідково-інформаційні та експертні системи; інтернет-ресурси; мультимедійні презентації; соціальні сервіси; тестові комп'ютерні системи; комп'ютерні математичні системи; електронні підручники; комп'ютерні програмні продукти;

– запровадження в навчальний процес способів педагогічного стимулювання самооцінки навчальної діяльності студентів на основі інформаційно-комунікативних технологій здійснюється за таким алгоритмом: 1) розробка еталонів і критеріїв оцінювання; 2) залучення студентів до індивідуального й колективного оцінювання завдань; 3) аргументована самооцінка власної роботи; 4) робота у складі групи з колективного вироблення критеріїв оцінювання; 5) колективне обговорення результатів виконання навчальних завдань і розв'язування професійних ситуацій.

Перспективи дослідження питання формування самооцінних умінь, які виступають невід'ємною складовою підготовки майбутніх учителів, полягають у ширшому розкритті цього поняття з педагогічного погляду, а також у впровадженні розглянутого алгоритму формування самооцінки навчальної діяльності студента з використанням ІКТ у процес підготовки майбутніх учителів.

Список використаної літератури

1. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / И. Г. Захарова. – Москва : Академия, 2003. – 192 с.
2. Аванесов В. С. Композиция тестовых заданий : учеб. книга / В. С. Аванесов. – 3-е изд., доп. – Москва : Центр тестирования, 2002. – 240 с.
3. Лаптева Н. Д. Роль сети интернет в развитии образования / Н. Д. Лаптева. – Владивосток : ГОУСПО, 2008. – 25 с.
4. Мамон О. В. Формування адекватної самооцінки студентів у процесі колективної роботи з Інтернет-ресурсами / О. В. Мамон // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. Серія "Педагогічні науки". – 2012. – Вип. 12. – С. 208–213.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2014.

Мамон А. В. Алгоритм формирования самооценки учебной деятельности студента с использованием информационно-коммуникационных технологий

В статье рассмотрены вопросы формирования самооценки учебной деятельности студента, процесс разработки алгоритма формирования самооценки учебной деятельности студента с использованием информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Определены ИКТ, которые выступают способами реализации самооценочной деятельности студентов. Обоснована эффективность использования информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе при педагогическом стимулировании самооценочной деятельности студентов. Выделено пять основных шагов алгоритма формирования самооценки учебной деятельности с использованием ИКТ.

Ключевые слова: самооценка, самооценка учебной деятельности, информационно-коммуникационные технологии, педагогическое стимулирование.

Mamon A. Algorithm of Forming of Student's self-Appraisal of his Educational Activity with the Use of Informatively-Communication Technologies

The question of forming of student's self-appraisal of educational activity, process of development of algorithm of forming of student's self-appraisal of educational activity with the use of the informatively-communication technologies (ICT) are considered in the article. Advantages of studies with the use of ICT are certain. It is selected ICT, which is the methods of realization of students' self-appraisal activity: certificate-informative and consulting systems; Internet resources; multimedia presentations; social services; computer testing systems; computer mathematical systems; electronic textbooks. Efficiency of the use informatively-communication technologies in an educational process at pedagogical stimulation of students' evaluation activity is grounded. Five basic steps of algorithm of forming of self-appraisal of educational activity with the use of ICT are selected. The first step is development of evaluation standards and criteria. The second step is the coax students into the individual and collective evaluation of tasks. The third step is the argued self-esteem of own work. The fourth step is work in a group of the collective making of evaluation criteria. The fifth step is a collective discussion of results of educational tasks' implementation and professional situations' solution. The prospects of research of question of forming of self-appraisal abilities with the use of informatively-communication technologies which is the integral component of preparation of future teachers are analyzed.

Key words: self-appraisal, self-appraisal of educational activity, informatively-communication technologies, pedagogical stimulation.